

Vicente Álvarez Vives (Universitat de Paderborn)

Revisió lexicogràfica d'alguns conceptes sobre *llengua* i *identitat* entre l'espanyol (RAE) i el català (IEC): el sufix -isme

The following contribution aims at offering a contrastive examination of various terms that are related to the topic of *llengua* and *identitat* through the comparison of different lexicographical articles in the currently most representative dictionaries of Spanish and Catalan: the *Diccionario de la Lengua Española* (DLE) and the *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2). Within the theoretical framework of the dictionary as a political issue and bearing in mind the relationship between ideology and dictionary, the goal of this work is to analyze the information gathered from a short corpus of words containing the suffix *-isme* (cat.)/*-ismo* (sp.), one of the most productive suffixes in terms of derivations in both languages, by focusing exclusively on lexicographical elements. The statistical, semantical and etymological analysis will then be carried out in order to evaluate the similarities and differences between the lexicographical works of the *Real Academia Española* and the *Institut d'Estudis Catalans*, as well as to determine the presence and frequency with which these words appear in different linguistic corpora.

1 Introducció

En matèria de *política lingüística*, i tenint en compte que es destaquen la gramàtica i el diccionari entre els instruments lingüístics que es consideren fonamentals per a la codificació d'una llengua (Rodríguez Barcia 2016, 43), el rol del diccionari adquireix un lloc avantatjós per descriure el bon ús d'aquesta. Així doncs, tant gramàtica com diccionari contribueixen a l'estandardització de les llengües nacionals, ja que esdevenen textos conceptualitzats i desenvolupats des d'una perspectiva normativa i prescriptiva habilitats com a models i institucionalitzats com a prototipus de llengua.

En concret, el sorgiment del diccionari monolingüe es vincula amb la formació moderna dels estats i també amb la creació i conseqüent construcció de les llengües nacionals, és a dir, amb la intervenció política sobre la llengua pròpia d'un territori. En aquest context, l'esquema "una llengua-una nació-un estat" (Rodríguez Barcia 2016, 43) es consolida i prospera amb la creació del diccionari monolingüe¹, els orígens del qual es troben en el segle XVII (per al castellà²) i en el segle XIX (per al català³), moments en què es pot considerar el diccionari de llengua com a instrument polític quan sorgeix i s'estableix la distinció entre aquest tipus i el diccionari enciclopèdic.

D'altra banda, quant a la relació entre diccionari i societat, cal tenir present l'*anàlisi crítica del discurs lexicogràfic* (ACDL), la qual implica comprendre la relació que s'estableix entre discurs lexicogràfic i la societat (Rodríguez Barcia 2016, 278). En el marc de la metalexigrafia ja són reiterades i habituals les reflexions teòriques sobre els aspectes

¹ Encara que el diccionari bilingüe també és símbol de consolidació i prosperitat d'una llengua, no té el caràcter individualista i enaltidor del monolingüe. Només cal pensar en la necessitat pràctica de la creació d'un diccionari bilingüe destinat a la comunicació entre dues o més comunitats lingüístiques.

² Referència al *Tesoro de la lengua castellana o española* (1611) de Sebastián de Covarrubias.

³ "[E]l català, no ha tingut un diccionari independent, monolingüe i amb caràcter nacional fins a Fabra (DGLC, 1932)." (Rico/Solà 1995, 89).

ideològics que s'entreveuen en el diccionari, a les quals també s'adjunten les realitzades des de l'anàlisi crítica del discurs, orientades cap a la construcció ideològica en l'argumentació.⁴

Així doncs, si atenem la relació que s'estableix entre lexicografia i política, els diccionaris esdevenen instruments de la política lingüística (Rodríguez Barcia 2016, 295), com ha ocorregut, en les llengües imperialistes com l'anglès i l'espanyol (Moreno Cabrera 2015) en les quals s'ha concedit als diccionaris el reconeixement com a obres de referència. Qui no recorda la frase típica i popular de *Si no està al diccionari, no existeix*⁵? En aquest sentit, "la lexicografía funciona como mecanismo de estandarización y uno de los pilares de la política lingüística, junto con la ortografía y la gramática, en cuanto a la codificación de la norma y a su implantación" (Rodríguez Barcia 2016, 295). Així doncs, la relació entre el diccionari i la seva instrumentalització ideològica és un aspecte essencial en totes les anàlisis de lexicografia crítica.

En definitiva, els diccionaris esdevenen un producte de valor simbòlic que representa el caràcter imperialista de llengües internacionals, recolzat tant per les acadèmies de llengua, com també per la indústria editorial. Així mateix, la *Real Academia Española* (RAE) empra un model de política panhispànica (Fajardo Aguirre 2011) i no pluricèntrica (Rodríguez Barcia 2016, 296), que converteix el diccionari acadèmic en el vincle de cohesió entre Espanya i la resta de països hispanoparlants, fet que provoca una subordinació de les varietats americanes respecte a la peninsular. En les darreres dècades, s'han obert noves vies de col·laboració, gràcies a la fundació de l'*Asociación de Academias de la Lengua Española* (ASALE). El mateix valor simbòlic és el que pren el diccionari en el cas de les llengües minoritàries, i per tant es considera un element imprescindible en la conformació de l'estàndard lingüístic.

Després d'aquesta introducció sobre lexicografia i política lingüística, i sobre lexicografia i discurs lexicogràfic, abans de continuar, cal tenir en compte que el marc teòric en què ens mourem és el de la lexicografia *com acte polític, ideologia i diccionari*, però cal precisar que l'anàlisi i l'objectiu d'aquest estudi és estrictament *lexicogràfic*; així doncs, a partir del sufix *-isme*, un dels sufixos més productius en la formació de derivats tant en espanyol com en català, comentarem en què s'assemblen i en què es diferencien les dues principals obres lexicogràfiques de la *Real Academia Española* (RAE) i de l'*Institut d'Estudis Catalans* (IEC), tots dos diccionaris normatius i generals de l'espanyol (DRAE/DLE) i del català (DIEC2) respectivament.

2 Perspectives d'estudi sobre llengua i identitat

Sobre *llengua i identitat*, els dos termes que hem pres com a base i punt de partença, cal revisar-los i fer-ne alguns comentaris. En primer lloc, quant a *llengua*, assenyala Badia i Margarit (1986, 5) "ens sentim inclinats instintivament a involucrar-hi uns quants conceptes que en semblen concrecions obligades, com "fonètica" (i "ortografia", que n'és la versió escrita), o "morfosintaxi" (i "gramàtica", que en regula els usos), o lèxic" (i "diccionari", que n'inventaria les peces)". Naturalment, també cal tenir en compte el pla sincrònic o l'eix diacrònic, segons ens dediquem a la *gramàtica descriptiva* o a la *gramàtica històrica*. Però el concepte de *llengua* també pot ser entès no només com a estructura interna de la llengua, sinó amb el sentit de la relació amb les circumstàncies ocasionals que determinen l'ús de la llengua

⁴ Rodríguez Barcia (2016, 279) comenta "con especial interés en la construcción de los discursos dominantes y minimizadores (Wodak 1989; Van Dijk 2006). Las personas que actúan como analistas del discurso suelen proponer soluciones para tratar de neutralizar los aspectos ideológicos presentes en el diccionario, a partir de una actitud crítica o de denuncia social".

⁵ Rodríguez Barcia (2016, 10) fa menció d'aquesta sentència popular usualment emprada per institucions que s'ocupen de la norma lingüística.

en cada cas. Per tant, des d'una perspectiva sociolingüística, hem d'atendre al *contacte de llengües, diversitat de registres*, en definitiva, a totes les qüestions relacionades amb la variació i les varietats diacròniques, diatòpiques, diastràtiques i diafàsiques. Badia i Margarit destaca el valor de la “sociolingüística i les relacions de poder” (1986, 8) fent referència als registres lingüístics, a la diferència entre llengua estàndard i varietats regionals, a la importància de llengua i ensenyament, a la relació entre llengua i mitjans de comunicació i, per últim, a les actituds dels parlants respecte a la llengua pròpia. A tots aquests aspectes, cal afegir la reflexió dels conceptes de *bilingüisme, diglòssia* i llengües en convivència.

A propòsit del concepte d'*identitat*, la accepció 2.2 (lèxic comú, antropologia i sociologia), del DIEC2 ens diu que és el “[c]onjunt de característiques que fan que una persona o una comunitat sigui ella mateixa. *La llengua forma part essencial de la identitat d'un poble. Identitat nacional.*” En aquest context, dedicat a la llengua catalana, Panikkar (1994, 9) va proposar el neologisme *lexicosofia* per expressar que la llengua i el lèxic no són només transmissors d'informació, sinó que formen part de la persona humana:

Parlar vol dir molt més que traduir o imitar. El llenguatge és autèntic quan s'expressa en una parla que sorgeix de l'íntim contacte amb l'esperit de la Terra, amb els homes i amb els Déus. És a dir, quan la inspiració és pròpia. La vitalitat d'una llengua, índex màxim de la identitat d'un poble, rau en la seva creativitat, es mostra en el caire únic amb què revela el món i és [sic] manifesta amb l'expressió genuïna amb què dona sentit al fet de viure. La llengua depèn de la reflexió que sobre ella fan els filòsofs, però també del bombardeig televisiu o de la propaganda política. (Panikkar 1994, 6)

Més actual és la referència de Miley (2006, 39), que parla d'un mapa d'identitats múltiples a Catalunya i estableix la diferència entre *espanyols, espanyols catalans* i *catalans*. Tot això ho recolza en el concepte de la identitat dels parlants de la Comunitat Autònoma de Catalunya, segons l'Enquesta Europea de Valors de 2001 (Miley 2006, 40), encara que no és el nostre propòsit endinsar-nos en aquesta perspectiva.

A continuació, es comentaran tres investigacions, que presenten tres perspectives lingüístiques diferents d'estudi al voltant dels conceptes de *llengua* i *identitat*. En primer lloc, “Léxico e ideología” on Langenbacher-Liebgott (2006) presenta una anàlisi crítica del discurs lexicogràfic (ACDL) i també polític i, al mateix temps, l'autora comenta la relació que s'estableix entre diccionari, cultura i ideologia. L'ús i, amb ell, els significats de les paraules, i per extensió les definicions en els diccionaris, mostren, de manera més o menys transparent, pensaments, idees i doctrines, coneixements i experiències, valors i normes d'una col·lectivitat (societat) o una època determinades. En aquest estudi s'analitzen els termes *autonomia (autonomista, autònom)*, *regió (regionalisme, regionalista)* i *nacionalitat (nacionalisme, nacionalista)*. Es comenten les definicions en diferents diccionaris (DRAE, María Moliner) i s'observen els termes i els seus significats en dos discursos de Ibarretxe, de Rajoy i de Zapatero. En definitiva, conclou (Langenbacher-Liebgott 2006, 87) que els diccionaris no contribueixen a l'aclariment del significat dels termes, sinó més bé al contrari, condueixen a la seva dissimilació u ocultació.

Una segona perspectiva es troba a “Identidad nacional y regional de las palabras en los diccionarios españoles” de Werner (2002). En aquest cas, es dedica a analitzar la informació diatòpica del DRAE (2¹1992). A partir de les dues maneres de presentar la informació diatòpica (*acotacions explícites* com per exemple, *Amér.* o *Extr.*, i *referències implícites* dins la definició, com per exemple, a les definicions de les entrades *guaicho* i *gubán* s'hi troba “arbusto americano” i “usado en Filipinas” respectivament), Werner (2002, 77) critica que la informació sobre espanyolismes i peninsularismes no és, en absolut, equiparable a la dels americanismes; fins i tot, el nombre de regionalismes peninsulars són molt més nombrosos que els regionalismes americans. Finalment, Werner (2002, 86) conclou que:

Si un elemento léxico propio del Norte de Burgos merece ser registrado en el diccionario, entonces lo merecen también los elementos propios del Sur de Chuquisaca en Bolivia o del Oriente de Boyacá en Colombia, y tanto más los elementos propios del Oriente de Cuba o de la Costa Atlántica de Colombia”.

En el tercer estudi, “*Lengua, nació e identidat* en el discurs de la política lingüística de Catalunya” de Süselbeck (2008), s’aborda la qüestió des d’una anàlisi discursiva, basada en l’observació i reflexió de les paraules clau del títol, els significats que obtenen en els textos, les relacions que s’estableixen entre ells i les estratègies d’argumentació lligades a ells. Sota la rúbrica *llengua i nació* comenta el concepte de *llengua pròpia* i pren la definició que Jordi Pujol va presentar l’any 1995 a Barcelona.⁶ En resum, presenta la idea, recolzada també per lingüistes, segons la qual la relació entre llengua i nació és unidimensional (Süselbeck 2008, 172), això és, a cada nació li correspon una llengua, i a cada llengua una nació. També afirma que la llengua que defineix la nació, també defineix al mateix temps l’individu que hi viu en aquell territori (Süselbeck 2008, 175). En definitiva, el discurs de política lingüística esdevé un instrument per a la difusió no només d’una consciència lingüística, sinó també d’una consciència nacional (Süselbeck 2008, 183).

3 Les Acadèmies i les obres lexicogràfiques

Si revisem breument la història de la llengua catalana (Coromines 1995; Lleal 1992), de seguida s’observa que el contacte entre l’espanyol i el català ens condueix al mateix origen de les dues llengües. Així doncs, el català es parla a Andorra –on és llengua oficial–, al Principat de Catalunya, a les Illes Balears, al País Valencià, a la franja oriental d’Aragó, i és una llengua present, però poc emprada a la regió murciana del Carxe, a la Catalunya Nord (França) i a la ciutat de l’Alguer, a l’illa de Sardenya. Quant als primers testimonis de la llengua, un dels documents literaris més antics escrits en català es remunta a finals del segle XII: les Homilies d’Organyà, una traducció al català d’una homilia provençal escrita en occità. Durant els segles posteriors, XIII i XIV, la literatura catalana fou molt rica, però la unió de Castella i Aragó a finals del segle XV, va afavorir la presència del castellà en terres catalanes. A partir d’aquest moment, el castellà, que va començar a ocupar les funcions formals, fou progressivament ocupant la posició de llengua oficial i llengua de cultura: període conegut, encara que imprecís, com la *decadència*, que es caracteritza perquè, a partir del segle XVI, el català va començar a rebre la influència de la llengua castellana a través de la cort de l’Estat espanyol en expansió. Posteriorment, a la meitat del segle XVII, una part de Catalunya va passar a mans franceses, fet que provocà que, a principi del segle XVIII, el català fos prohibit en tots els usos públics a l’Estat espanyol i al francès, tot i que continuà essent la llengua que parlava el poble. Durant el segle XIX, la situació va canviar notablement i es va experimentar una renaixença literària important. Ja ben entrat el segle XX, i especialment a partir de les dècades dels anys seixanta i setanta, Catalunya va rebre un nombre important d’immigrants de llengua castellana, fet que constata, una vegada més, l’ininterromput contacte entre castellà i català al llarg de tots els temps. El català, després d’estar prohibit durant quaranta anys de dictadura franquista, esdevingué el 1975 llengua oficial regional, no d’ús obligatori, al Principat de Catalunya, ja que, de fet, el castellà era considerat com l’única llengua oficial obligatòria a tot l’Estat espanyol. Amb la Constitució de 1978 i els Estatuts d’Autonomia de cada comunitat, s’estableix la cooficialitat de les llengües regionals. D’aleshores ençà s’ha iniciat una recuperació lingüística significativa que converteix la llengua catalana en la llengua regional amb més vitalitat social i presència pública dins l’Estat espanyol.

⁶ Què vol dir llengua pròpia? Segons el diccionari, propi és “allò que és d’una [sic] persona o d’una cosa en exclusió de tota altra, per tant és quelcom que contribueix a definir una persona o una cosa. Propi és el que és genuí en oposició al que és derivat”. Propi és, continua dient el diccionari, “quelcom que no és manllevat.” (Pujol 1996, 178, citat a Süselbeck 2008, 168).

3.1 Instituciones: RAE - IEC

Què són, què diuen els seus Estatuts, i quines són les tasques concretes d'una acadèmia de llengua, són les preguntes que explicaran quin és el rol específic de les acadèmies en matèria de *llengua* i *identitat*. Ens interessa contrastar tant la història de la fundació i els objectius, com les obres (lexicogràfiques) i els resultats de la seva actuació i política lingüística.

L'any 1713, fou fundada a Madrid la Real Academia Española (RAE) pel Marqués de Villena (amb motiu de les tertúlies lingüístiques dels grups d'intel·lectuals), i aprovada oficialment per cèdula reial de Felip V^è el 1714. El principal precedent de la RAE fou l'Académie Française fundada pel cardenal Richelieu (1635). Les dues acadèmies van tenir com a objectiu essencial l'elaboració d'un diccionari complet de llengua. En el cas de l'espanyol, després del Segle d'Or de la literatura castellana era pràcticament necessari que la llengua presentara una certa unitat i conformitat; per això, el lema de la RAE és "limpia, fija y da esplendor". L'objectiu principal fou el de elaborar el primer diccionari acadèmic, el diccionari d'autoritats (1726-1739) on es fixara, prenent com a model els textos de les autoritats de l'època, l'estat actual del lèxic espanyol a partir d'un model de norma culta (RAE). Les obres posteriors de l'acadèmia espanyola foren l'*Orthographía* (1741) i la Gramática (1771).

Quant al català, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) fou fundat l'any 1907 per Enric Prat de la Riba com a instrument de normalització lingüística, científica i cultural del país, a partir d'una proposta sorgida en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana⁷ (1906). L'objectiu de l'IEC fou conceptualment semblant al de la RAE: acollir una part de l'elit científica de l'àmbit lingüístic català, la qual cosa configurara el paper d'una institució amb molta influència en la societat (IEC). La idea central fou la de crear un centre de catalanística i, amb les seves seccions i societats filials, promoure i desenvolupar la recerca en els diferents àmbits de la ciència i de la tecnologia, però principalment en la de tots els elements de la cultura catalana. Des de 1990, existeixen cinc seccions dedicades a diferents camps de les ciències: Històrico-Arqueològica, Ciències Biològiques, Ciències i Tecnologia, Filològica, Filosofia i Ciències Socials. Una de les principals obres fou i encara ho és, el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) (2^a 1954); i els posteriors diccionaris de l'institut d'estudis, els DIEC (1995) i el DIEC2 (2007). Actualment, igual que en el cas de la RAE, les pàgines web respectives ofereixen recursos en línia que contenen també edicions tant antigues com actuals de diccionaris, gramàtiques, ortografies i corpus lingüístics.

El contrast entre les dues acadèmies comença pel mateix nom de les institucions. En el cas de la RAE, trobem que es tracta d'una *reial* acadèmia, ja que fou Felip V^è el que aprovà oficialment, per cèdula reial, la fundació de la institució a Madrid. Per al català es va optar pel nom *institut* en representació de la *institució* o centre de catalanística creat per a col·laborar amb altres institucions o entitats dels àmbits científic i cultural. Una altra dissimilitud la trobem en els dos segles de diferències que separen la fundació i origen de les acadèmies: mentre la RAE fou fundada el 1713 a Madrid, la proposta de creació de l'IEC va sorgir el 1906. Així doncs, en conseqüència, la publicació dels primers diccionaris acadèmics també es produeix en dos segles de diferència: el diccionari d'autoritats (1726-1739) de la RAE, front al diccionari general (1932) de l'IEC; en aquest últim cas tampoc es tracta d'un diccionari elaborat a partir de les autoritats, com ho van fer les acadèmies espanyola i la francesa. A nivell d'organització hi ha també diferències, ja que l'IEC es constitueix de cinc seccions, mentre que la RAE treballa de manera conjunta, encara que també crea diferents comissions per a cadascuna de les tasques que realitza, és a dir, diccionari, gramàtica, etc. Per últim, cal recordar que l'objectiu de la RAE fou la realització del diccionari acadèmic, mentre que els objectius de l'IEC foren els de crear un centre de catalanística que vetllara per la llengua i la societat.

⁷ Veure Perea (2006).

3.2 Diccionaris acadèmics: DRAE/DLE – DIEC2

En primer lloc, desglossem breument les sigles dels diccionaris acadèmics que estem tractant. DRAE s'utilitza com a acrònim dels diccionaris de la RAE des de 1780 (1ª edició) fins la 22ª edició (2001); de tota manera, per a l'edició actual (23^a), és usual i es recomana utilitzar DLE, que respon a les sigles del *Diccionario de la lengua española*, que des de 1925 (15ª edició) va deixar de banda l'adjectiu *castellana* i el va canviar per *española* (RAE). D'aquesta manera també es vol destacar el caràcter de diccionari general (per a totes les varietats lingüístiques de l'espanyol) que té el DLE y que no només representen a la RAE, sino també a la resta d'acadèmies de llengua dels altres països hispanoparlants (ASALE). Pel que fa al DIEC2, respon a l'acrònim del *Diccionario de la lengua catalana* de l'IEC, que va prendre com a model l'obra iniciadora *Diccionario general de la lengua catalana* (1932) de Pompeu Fabra (IEC). El DIEC (també DIEC1) fa referència a l'obra publicada en 1995, mentre que la versió en línia s'anomena DIEC2, donat que es tracta de la 2ª edició del *Diccionario de la lengua catalana* de l'IEC, obra que està sotmesa a contínues modificacions aprovades i publicades a través de la consulta en línia per la Secció Filològica de l'IEC (2007, 2009, 2013, 2015, 2017 i 2019).

Aquests diccionaris acadèmics representen els diccionaris generals monolingües de les seves llengües. No és el moment, però seria interessant veure com es duu a terme el tractament de les varietats diatòpiques d'ambdues llengües en aquestes obres. En l'actualitat sembla que el caràcter prescriptiu (o normatiu) que caracteritzava les obres acadèmiques s'ha *suavitzat* una mica i hi ha una sensibilitat i una major consideració al valor descriptiu de la llengua i a l'acceptació d'algunes formes no recomanades en edicions anteriors. De tota manera, continuen essent obres normatives, que pretenen continuar amb la funció primordial del diccionari monolingüe, que radica en servir d'obra referencial per a l'estandardització i cohesió d'una llengua. En conseqüència, no cal oblidar que, en realitat, el diccionari monolingüe fou (i és) concebut en principi com salvaguarda d'un valor essencial de la cultura, i per extensió de la llengua, més que per a afavorir la comprensió del seu lèxic (Rodríguez Barcia 2016, 296-297). L'IEC també ha posat a disposició de l'usuari la recerca en línia del *Diccionario descriptiu de la lengua catalana* (DDL) per ampliar els resultats no només al contingut, sino també a la seva utilització real, sense cap tipus de restriccions prescriptives. En aquest sentit,

el concepte de diccionari descriptiu difereix del de diccionari normatiu en el sentit que el primer intenta reflectir els usos lèxics reals i el segon inclou només aquelles unitats lèxiques (mots o expressions complexes) i aquells valors (significats i usos) que són considerats admesos per la normativa lingüística establerta o convinguda. (DDL)

En resum, les dues obres lexicogràfiques acadèmiques (DLE i DIEC2) són diccionaris generals de llengua, que responen a models normatius i prescriptius, encara que en les versions actuals s'observen alguns trets més pertinents a l'àmbit descriptiu que al prescriptiu, com per exemple, la inserció d'alguns dialectalismes, que destaca un major valor de les varietats lingüístiques cap a una norma panhispànica⁸ (per exemple en el DLE) o una ampliació lèxica dels camps científic-tècnic i també dialectal (al DIEC2).

4 Anàlisi lexicogràfica del corpus seleccionat

Si l'enfocament d'aquest estudi fos de caire ideològic, la selecció de mots per a conformar el corpus seria diferent, com esmentarem tot seguit al punt 4.1. En canvi, ens dedicarem a fixar-nos, des d'una perspectiva lexicogràfica, en els mots que es formen mitjançant el sufix *-isme*,

⁸ Veure Fajardo Aguirre (2011, 55) sobre norma nacional – norma panhispànica.

sufix productiu tant en la formació lèxica del català, així com també de l'espanyol⁹(, del francès i de la resta de llengües romàniques).

4.1 Corpus lèxic sobre *llengua* i *identitat*

El camp associatiu de terminologia sobre *llengua* i *identitat* ens convida a l'estudi de conceptes com *llengua* i *identitat*, en primer lloc, però també d'altres com *autonomia*, *bilingüisme*, *catalanofòbia*, *crisi*, *democràcia*, *doctrina*, *ensenyament*, *estereotip*, *identitari*¹⁰, *idioma*, *independència*, *llibertat*, *nació*, *nacional*, *política*, *procatalanisme*¹¹, *referèndum*, *territori*, *tòpic*, tot termes que es llegeixen en la premsa o s'escolten amb relativa freqüència per la ràdio o per la televisió i que (pre)ocupen la societat actual.

En concret, com s'ha comentat anteriorment, aquí ens dedicarem només a un tipus concret de paraules d'aquest camp: els mots formats amb el sufix *-isme*.

4.2 Mots formats amb el sufix *-isme*

Com s'explica a la *Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana* (GEIEC) de l'IEC, l'estudi del sufix *-isme* pertany a la morfologia i s'inclou en el tema de la formació de mots i, concretament, de la derivació, que “és un procés morfològic que consisteix a modificar una base lèxica per a formar un mot nou, generalment mitjançant l'adjunció d'un morfema denominat afix derivatiu” (GEIEC). Segons la posició de l'afix respecte al lexema, es tracta de prefixació (si hi ha un prefix al davant) o sufixació (si hi ha un sufix després del lexema). Per tant, *-isme* correspon a un cas de sufixació. A més a més, la GEIEC distingeix entre *sufix lèxic* (aquell que “imposa al mot resultant la categoria lèxica i la classe semàntica. Pot ser nominalitzador, adjectivador, verbalitzador o adverbialitzador”)¹² i *sufix valoratiu* (aquell que “matisa el significat de la base lèxica a la qual s'adjunta. Pot ser augmentatiu, diminutiu, despectiu o intensiu”)¹³. Així doncs, morfològicament, *-isme* és un *sufix lèxic*.

A propòsit del sufix *-isme*, el *Diccionario etimológico de los sufijos españoles y de otros elementos finales* (DESE) de David Pharies (2002), després de sintetitzar la seva etimologia, explica que “[e]n español hay que distinguir dos grupos de palabras en *-ismo*: 1) los helenismos, que suelen representar los ejemplos más antiguos del sufijo, transmitidos en la mayoría de los casos a través del latín, y 2) los derivados internos”(DESE, 356). A més a més, matisa que semànticament “el sufijo suele designar doctrinas de varios tipos, sean políticas (*anexionismo* < *anexo*), filosóficas (*kantismo* < *Kant*), religiosas (*budismo* < *Buda*), científicas (*darwinismo* < *Darwin*), artísticas (*simbolismo* < *símbolo*), o sociales (*feminismo* < lat. *femina* –*ae* ‘mujer’)” (DESE, 357).

Si consultem l'entrada *-ismo* al DLE (²³2014), hi trobem la següent informació etimològica del sufix: “Del lat. *-ismus*, y este del gr. *-ισμός* *-ismós*.” (DLE). Després apareixen les quatre accepcions del sufix. La primera fa referència a la formació de “sustantivos que suelen significar ‘doctrina’, ‘sistema’, ‘escuela’ o ‘movimiento’. *Socialismo*, *platonismo*, *impresionismo*”. (DLE); la segona accepció diu que “[f]orma sustantivos que significan ‘actitud’, ‘tendencia’ o ‘cualidad’. *Egoísmo*, *individualismo*, *puritanismo*”. (DLE); en tercer lloc, designa els substantius d'activitats deportives (per ex. *atletismo*, *alpinismo*.); i per últim, aquest sufix pot formar substantius que fa referència a termes científics, com *tropismo*, *astigmatismo* (DLE). En el terreny de la morfologia lèxica del francès, Mortureux (1997, 40-

⁹ “Sufijo que aparece no sólo en una serie de cultismos, sino también en aprox. 700 derivados españoles” (DESE, 356).

¹⁰ Mot que no s'ha trobat en cap diccionari ni corpus; sí que es recull com a neologisme només a l'*Observatori de neologia* (IEC) amb una primera documentació al diari *Avui* en data del 17/01/2010.

¹¹ No s'ha trobat en cap diccionari ni en cap corpus; tampoc s'hi documenta a l'*Observatori de neologia*.

¹² Per exemple: *-ció* en *consumició*; *-al* en *cultural*; *-itzar* en *aromatitzar*; *-ment* en *alegrement*. (GEIEC)

¹³ Per exemple: *-ot* en *peuot*; *-et* en *petitet*; *-astre* en *políticastre*; *-ucar* en *tallucar*. (GEIEC)

41) assenyala quatre valors d'aquest sufix¹⁴ i, concretament, la quarta explicació ens diu que el sufix *-isme* apareix en mots que expressen pensaments, doctrines, comportaments i moviments socials. Veiem que s'equipara aquesta explicació amb l'accepció primera del DLE, comentada unes línies abans. Per tant, aquí justifiquem el valor de les paraules formades amb el sufix *-isme* per a un estudi lèxic dedicat a la temàtica de *llengua i identitat*. Del corpus inicial, hem seleccionat un total de vint-i-tres mots, encara que el llistat es podria ampliar, ja que hem anat trobant més paraules interessants a mesura que realitzàvem aquest estudi. Hem considerat els següents termes: *autonomisme, castellanisme, catalanisme, centralisme, comunalisme, constitucionalisme, espanyolisme, estatalisme, europeisme, federalisme, hispanisme, ideologisme, imperialisme, independentisme, madrilenyisme, mallorquinisme, nacionalisme, populisme, regionalisme, (anti)republicanisme, separatisme, sobiranisme, valencianisme*. I alguns dels quals podríem afegir són: *bilingüisme, institucionalisme, procatalanisme, unionisme*, etc.

A continuació, exposem breument alguns dels resultats de l'anàlisi realitzada, la metodologia de la qual s'ha estructurat al voltant de quatre parts: estudi estadístic, semàntic, etimològic i aparició en corpus lingüístics per tal de trobar la perspectiva més adient per a un estudi lingüístic dedicat als àmbits de *llengua i identitat*.

4.3 Estudi estadístic

Sota aquesta rúbrica, s'observa la presència o absència dels mots en sis diccionaris. A banda del DLE i del DIEC2, s'ha afegit la consulta del *Diccionari Normatiu Valencià* (DNV), i s'ha aprofitat que el recurs en línia, que ofereix l'IEC a partir del DIEC2, altres fonts com el DDLC, el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB)¹⁵, el *Diccionari de sinònims* (Sinònims), inclús l'accés al *Cercaterm*. No es pretén cap estudi exhaustiu, sinó només veure la freqüència d'una paraula a partir de la consulta en diferents diccionaris. Naturalment, segons el tipus de diccionaris (normatiu, descriptiu), podem ampliar informació en altres aspectes com el semàntic a través de les definicions (veure 4.4.).

Exposem, a continuació, alguns dels resultats: dels vint-i-tres termes¹⁶, al DLE no hi apareixen *comunalisme* (sí ho fan al DIEC2 i al DNV), *estatalisme* (tampoc al DIEC2; sí al DNV¹⁷), *ideologisme* (tampoc al DIEC2 ni al DNV), ni *mallorquinisme* (sí es recullen al DIEC2 i al DNV), encara que sí s'hi troben al DLE els derivats *comunal*, *ideologitzar*, *mallorquí*, *na*. Hi ha un únic mot que només apareix al DLE i no es recull ni al DIEC2 ni al DNV: *madrilenyisme*.

Pel que fa al DIEC2, ens hem fixat en la marcatge lexicogràfica atribuïda a cada accepció. Ordenades segons la freqüència, les marques emprades són: 16 casos de *lèxic comú* [LC], p. ex. *autonomisme, castellanisme*; 10 casos de *política* [PO], p. ex. *centralisme, constitucionalisme*; 4 casos de *història en general* [HIH], p. ex. *catalanisme, mallorquinisme*; 3 casos de *filologia* [FL], p. ex. *castellanisme, catalanisme*; 3 casos de *sociologia* [SO], p. ex. *comunalisme, espanyolisme*; i 1 cas de *teoria econòmica* [ECT], *europeisme*. Quant al DNV, les marques utilitzades, també presentades segons la freqüència, són: 16 casos de *política*

¹⁴ 1) Il signifie « fait d'être, chose qui est », ce qu'exprime la base nominale [...] ou adjectivale [...]; 2) Il indique le résultat de l'action exprimée par une base verbale [...]; 3) Il a une valeur collective, désignant un ensemble de choses [...]; 4) Il apparaît dans des noms de systèmes de pensée, de doctrines, de comportements, de mouvements sociaux. La base peut: - désigner la personne à l'origine du mouvement; elle est alors nominale [...]; - qualifier le mouvement ou ses adeptes; elle est alors adjectivale [...]; - constituer une définition sommaire du système; elle est alors nominale [...], adjectivale [...] ou verbale [...] (Mortureux 1997, 40-41).

¹⁵ Permet un estudi diacrònic i observar des de quan s'utilitzen i si hi ha hagut canvis de significació.

¹⁶ Naturalment, per a la recerca en el DLE, hem traduït al castellà els termes.

¹⁷ Pot tractar-se d'un error del DNV, ja que *estatalisme* remet a *estatisme*, i les dues paraules no fan referència a la mateixa cosa. Es pot comprovar si consultem el DLE i el DIEC2, ja que també recullen *estatisme*, fins i tot el *Cercaterm*, però amb una significació diferent i, per tant, no són sinònims.

[POLÍT], p. ex. *europèisme, federalisme*, 5 casos de *lingüística* [LING], p. ex. *hispanisme, valencianisme*, 2 casos de *sociologia* [SOCIOL], p. ex. *comunalisme, nacionalisme*, 2 casos d'*esport* [ESPORT], p. ex. *mallorquinisme, valencianisme*, 1 cas de *dret* [DRET], *sobiranisme*. Aquesta anàlisi també pertany a l'estudi semàntic (4.4.), ja que permet reagrupar les paraules per camps temàtics, establerts pel lexicògraf o pels redactors del diccionari en qüestió.

4.4 Estudi semàntic: classificació temàtica i definició lexicogràfica

La idea principal d'aquest apartat radica en l'anàlisi de les definicions lexicogràfiques¹⁸, però això mereix un estudi més exhaustiu i concret que s'abordarà en un altre moment. Aquí tractarem un pas previ, una introducció, i reflexionarem sobre les possibles agrupacions de paraules en diferents camps o àmbits temàtics. Òbviament tots els criteris guarden relació entre ells, no són exclusius i haurien d'ésser definits per a aquesta tasca concreta. Segons el nostre corpus, podrien ser: a) àmbit geogràfic (*catalanisme, valencianisme*), b) àmbit polític (*federalisme, regionalisme*), c) àmbit ideològic (*europèisme, populisme*), d) àmbit cronològic (d'actualitat (freqüents a la premsa, p. ex.) com *separatisme, sobiranisme*; o neologismes com *estatalisme*). En molts casos, els àmbits polític i ideològic podrien ser considerats com a un grup, ja que no resulta fàcil encasellar alguns termes només en un d'ells.

Com hem vist al punt 4.3, també la qüestió de la marcació lexicogràfica ofereix el panorama temàtic plantejat per cada diccionari i resulta interessant la perspectiva que presenta el lexicògraf, segons l'usuari potencial de l'obra, no només a la definició, sinó ja al nivell semàntic mitjançant les agrupacions temàtiques representades a través de les marques proposades i atorgades. Una vegada més, es constata que *diccionari* i *ideologia* són inextricables. A propòsit d'aquesta dualitat, Forgas Berdet (2007) proposa l'estudi de sis àmbits lèxico-temàtics de la ideologia en el diccionari: polític, religiós, de la moral social i personal, de la discriminació racial, de discriminació sexual i de gènere, i de discriminació geogràfica (en referència a l'hispanocentrisme peninsular).

4.5 Estudi etimològic

Un altre aspecte que es pot tractar és l'estudi diacrònic a través de l'aspecte etimològic, basat en la informació lexicogràfica. Si entenem que l'etimologia és l'origen i evolució de significació i forma de la paraula, segons la història del mot es podrà observar si es tracta d'una paraula amb tradició històrica i cultural, d'algun manlleu o d'algun neologisme. Ja avancem que aquest no és un criteri determinant en el present estudi, donat que la majoria de paraules apareixen sense marca etimològica al diccionari.

Del corpus analitzat, segons la informació del DLE¹⁹, s'han obtingut els següents resultats: 1) del grec procedeix el mot *autonomia*; 2) sense marca etimològica apareixen la majoria de termes: *castellanisme, catalanisme, centralisme, constitucionalisme, espanyolisme, europèisme, independentisme, madrilenyisme, republicanisme, valencianisme*; 3) procedents d'adjectius més el sufix *-isme* són: *federalisme* (De *federal* e *-ismo*), *hispanisme*, (De *hispano* e *-ismo*), *nacionalisme* (De *nacional* e *-ismo*), *regionalisme* (De *regional* e *-ismo*), *soberanisme* (De *soberano* e *-ismo*); per últim, 4) de l'anglès procedeix: *separatisme* (Del ingl. *separatism*, de *separate* 'separado' e *-ism* '-ismo'), i igualment, comentem el cas d'*estatisme*, que, encara que no forma part del nostre corpus, el DNV ens ha conduït a aquest terme per confusió amb el d'*estatalisme*, que sí que hi és al corpus²⁰: per tant, *estatisme* prové de l'anglès *statism*, de *State* 'Estat' i *-ism* '-isme' (DLE).

¹⁸ Vegeu les monografies dedicades a la *definició* lexicogràfica: Soler i Bou (2006), Porto Dapena (2014) i Lara (2004).

¹⁹ Per a la informació etimològica, ens hem basat únicament en el DLE perquè el DIEC2 no n'ofereix.

²⁰ Vegeu comentari d'estatalisme al punt 4.3 i nota a peu de pàgina corresponent a propòsit del DNV.

4.6 Ocurrences en corpus lingüístics

Finalment, i sense pretendre fer un estudi quantitatiu, ens interessa veure la freqüència dels mots en alguns corpus lingüístics²¹. Hem procedit a fer una recerca general, sense cap tipus de filtre, cosa que s'hauria de millorar i de precisar. Aquest criteri pot resultar més significatiu per a aquest estudi, ja que permet veure, en la consulta dels corpus actuals, l'impacte i freqüència amb què una paraula és present actualment en la llengua i el context en què aquesta s'utilitza; p. ex., *nacionalisme* és un mot que es recull als tres corpus utilitzats i del que s'han trobat 269 casos en 108 documents al CORDE, en comparació als 3327 casos en 1213 documents al CORPES XXI; això ressalta que la freqüència actual d'aquest terme s'ha incrementat considerablement. També es pot constatar que la primera aparició recollida al CORDE data de l'any 1825, mentre que el CIVIL cita per primera vegada *nacionalisme* en un text de l'any 1918.

Tot seguit, esmentem alguns dels resultats²²: pel que fa al CORDE, corpus diacrònic de l'espanyol, les paraules que no hi apareixen són *estatalisme*, *mallorquinisme*, *sobiranisme*. De baixa freqüència són, p. ex. *ideologisme* (4 casos en 1 document), *autonomisme* (5 casos en 2 documents), *independentisme* (3 casos en 1 document); de major freqüència hem trobat, p. ex. *nacionalisme* (269 casos en 108 documents), *espanyolisme* (112 casos en 75 documents) o *federalisme* (85 casos en 30 documents).

En la consulta al CORPES XXI, corpus de l'espanyol actual, els mots que no hem trobat són *ideologisme* i *mallorquinisme*. Respecte a la freqüència, no hi ha moltes ocurrences dels següents casos, p. ex. *comunalisme* (1 cas en 1 document), *madrilenyisme* (7 casos en 6 documents) o *castellanisme* (11 casos en 5 documents); contràriament, amb una freqüència més alta, hem recollit, p. ex. *nacionalisme* (3327 casos en 1213 documents), *populisme* (963 casos en 519 documents), *centralisme* (447 casos en 288 documents). Cal destacar d'aquest corpus que recull el terme *estatalisme* (ni CORDE ni CIVIL el documenten), només 11 casos en 6 documents (a Espanya) i, d'altra banda, que també s'ha trobat *sobiranisme* (55 casos en 34 documents) que no recull el CORDE i que només té una sola ocurrència al CIVIL.

Per últim, del CIVIL²³ es constata que la freqüència més alta la presenten, p. ex. els termes *valencianisme* (1518 casos, any de primera aparició 1872), *nacionalisme* (1193 casos, any de primera aparició 1918) i *castellanisme* (1097 casos, any de primera aparició 1925). No s'ha trobat *estatalisme* (tampoc al CORDE, només al CORPES XXI i de baixa freqüència, com s'ha assenyalat unes línies anteriors). Amb poques ocurrences destaquem: *sobiranisme* (1 cas, any 2009), *comunalisme* (1 cas, any 2006), *ideologisme* (7 casos, any de primera aparició 1962): cal recordar que aquest darrer mot no apareix al CORPES XXI i que només surt en 1 document del CORDE (de l'any 1946).

En definitiva, només s'han observat alguns dels resultats, però és rellevant remarcar les diferències entre les dades obtingudes dels corpus lingüístics i les dels diccionaris normatius. Així doncs, recordem que al DLE no apareixen *comunalisme*, *estatalisme*, *ideologisme*, *mallorquinisme*; mentre que al DIEC2 no s'hi troba *estatalisme*, *madrilenyisme*, *sobiranisme*; per últim, el DNV no recull *madrilenyisme*. Queda clar que diccionari i corpus lingüístic són dues eines que han de treballar conjuntament.

²¹ De moment, s'han consultat només el CORDE, el CORPES XXI i el CIVIL. Queda pendent la consulta d'altres eines, com p. ex. el CICA i el CTILC per desenvolupar convenientment aquest apartat.

²² Naturalment, per a la recerca en els corpus de l'espanyol, hem traduït al castellà els termes, encara que aquí utilitzem sempre l'equivalent en català.

²³ La consulta simple en aquest corpus ofereix el context, l'autor, l'obra i l'any. Així doncs, apareix entre parèntesi el número d'ocurrences i l'any de primera aparició.

5 Conclusions

La pretensió d'aquest estudi ha sigut la de proposar una revisió contrastiva d'alguns termes relacionats amb la temàtica *llengua i identitat*. S'han comparat les entrades lexicogràfiques en els principals diccionaris normatius de l'espanyol i del català, el DLE i el DIEC2, obres emblemàtiques i de referència elaborades per les dues màximes institucions en els dos casos, la RAE i l'IEC. També s'han proposat diversos criteris per a un estudi d'aquestes característiques: estudi estadístic, estudi semàntic, estudi etimològic, ocurrencies en corpus lingüístics.

La mediació lexicogràfica ha sigut la perspectiva adoptada per a tal finalitat, és a dir, s'ha pres el diccionari com a mediador, com a instrument per a la construcció, consolidació i projecció d'estereotips socials (Rodríguez Barcia 2016, 298). A més a més, cal tenir present quina es la intencionalitat del diccionari, què pretén, a qui va destinat. Com explica Rodríguez Barcia (2016, 268):

En el diccionario la intención es unidireccional, teniendo en cuenta el acto comunicativo. Las personas que actúan como emisoras y emisoras dirigen su mensaje a una serie de receptores y receptoras de los que no esperan respuesta en el sentido convencional. La intención es, en relación con los propios participantes en este proceso, ofrecer a esos destinatarios una explicación del significado de las voces principales que componen una lengua. Hay, por tanto, una intención unitaria y clara, reconocida.

Queden pendents diverses tasques com examinar les definicions lexicogràfiques dels mots analitzats, buscar els exemples pràctics i reals, tal vegada a partir d'articles en premsa, per tal de recolzar la utilització dels termes que apareixen al diccionari, així com també acurar l'estudi estadístic amb els aspectes descriptiu (p. ex. amb l'ajut del DDLC) i històric (p. ex. amb la consulta al DCVB). S'han extret algunes conclusions que permeten assegurar que diccionari i corpus lingüístic han de treballar més de la mà. També que *ideologia* i *diccionari* no es poden separar, ja que tant la selecció del lèxic, com la definició²⁴, com la marcació o la selecció d'exemples (si escau), sempre comportaran alguna relació amb la ideologia de l'autor o l'entitat creadora de l'obra; com recorda Forgas Berdet (2007, 2), "el diccionario, como libro en el que se fija el sentido de todas esas palabras, no puede sino ser, precisamente, un tratado ideológico, un compendio de ideas, opiniones y conceptos acerca de las palabras y las cosas, eso es, en definitiva, una *cosmovisión*".

En conclusió, *llengua i identitat* constitueixen una dualitat semblant a *diccionari i ideologia*, o a *societat i individu*, que comporten reflexions i investigacions des de diverses perspectives culturals, tot respectant la postura oposada i concedint al diàleg, invitant al raonament i sense oblidar que

[l]l'essencial [...] de tota llengua consisteix a ésser expressió i manifestació de la vida viscuda amb naturalitat. La llengua reflecteix la vida d'un poble, i la vida d'un poble conforma la llengua. L'experiència de viure crea la llengua, i la llengua n'expressa l'experiència. Es tracta d'un cercle vital. La qualitat de vida que cerquem crea i alhora és creada per la qualitat mateixa del nostre llenguatge. Estimar, doncs, la llengua pròpia, parlar-la, tenir-ne cura, vetllar-la i enriquir-la és un dret dels parlants, un exercici profund de llibertat." (Panikkar 1994, 284)

6 Referències bibliogràfiques

Badia i Margarit, Antoni M. (1986), *Llengua i poder. Textos de sociolingüística catalana*, Barcelona, Laia.

Cercaterm = Termcat. Centre de terminologia, *Cercaterm*, <https://www.termcat.cat/ca/cercaterm> [12.12.2019].

²⁴ Es pretén una definició neutra, que pràcticament és impossible d'aconseguir totalment, malgrat que la intenció ha d'estar basada en aquest objectiu prioritari.

- CICA = Torruella, Joan et al., *Corpus Informatitzat del Català Antic*, www.cica.cat.
- CIVAL = Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Corpus Informatitzat del Valencià (CIVAL)*, cival.avl.gva.es/cival/buscador.jsp [12.12.2019].
- CORDE = Real Academia Española, Banco de datos (CORDE) [en línia], *Corpus diacrónico del español*, <http://www.rae.es> [12.12.2019].
- Coromines, Joan (¹¹1995), *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, Mallorca, Moll.
- CORPES XXI = Real Academia Española, Banco de datos (CORPES XXI) [en línia], *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*, <http://www.rae.es> [12.12.2019].
- CTILC = Institut d'Estudis Catalans, *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, <https://ctilc.iec.cat>.
- DCVB = Alcover, Antoni Maria/Moll, Francesc de Borja, *Diccionari català-valencià-balear*, <http://dcvb.iec.cat/inici.asp> [12.12.2019].
- DDLc = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, <http://iec.cat> [12.12.2019].
- DESE = Pharies, David (2002), *Diccionario etimológico de los sufijos españoles y de otros elementos finales*, Madrid, Gredos.
- DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans (²2007), *Diccionari de llengua catalana*, <https://dlc.iec.cat/index.html> [12.12.2019].
- DLE = Real Academia Española (²³2014), *Diccionario de la lengua española*, <https://dle.rae.es/> [12.12.2019].
- DNV = Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Diccionari normatiu valencià*, <https://www.avl.gva.es/lexicval/> [12.12.2019].
- Fajardo Aguirre, Alejandro (2011), "La norma lingüística del español desde una perspectiva lexicogràfica: norma nacional versus norma panhispánica", in: *Normas. Revista de estudios lingüísticos hispánicos* 1, 53–70.
- Forgas Berdet, Esther (2007), "Diccionarios e ideologies", in: *Interlingüística* 17, 2–16.
- GEIEC = Institut d'Estudis Catalans, "La derivació", *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, https://geiec.iec.cat/capitol_veure.asp?id_gelc=407&capitol=6 [12.12.2019].
- IEC = Institut d'Estudis Catalans, "Institució-L'Institut", <http://www.iec.cat> [12.12.2019].
- Langenbacher-Liebgoth, Jutta (2006), "Léxico e ideología", in: Arnold, Rafael/Langenbacher-Liebgoth, Jutta (eds.), *Cosmos léxico. Contribuciones a la lexicología y a la lexicografía hispánicas*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 77-90.
- Lara, Luis Fernando (2004), *De la definición lexicográfica*, México, El Colegio de México.
- Lleal, Coloma (1992), *Breu història de la llengua catalana*, Barcelona, Barcanova.
- Miley, Thomas Jeffrey (2006), *Nacionalismo y política lingüística. El caso de Cataluña*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales.
- Moreno Cabrera, Juan Carlos (2015), *Los dominios del español. Guía del imperialismo lingüístico panhispánico*, Madrid, Síntesis.
- Mortureux, Marie-Françoise (1997), *La lexicologie entre langue et discours*, Paris, Sedes.
- Observatori* = Institut d'Estudis Catalans, *Observatori de neologia*, <http://taller.iec.cat/neologismes/cerca> [12.12.2019].

- Panikkar, Raimundo (coord.) (1994), *Llenguatge i identitat. Lexicosofia catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Perea, Maria Pilar (2006), *El centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya.
- Porto Dapena, José-Álvaro (2014), *La definición lexicográfica*, Madrid, Arco Libros.
- RAE = Real Academia Española, “Historia-Orígenes”, <http://www.rae.es> [12.12.2019].
- Rico, Albert/Solà, Joan (1995), *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*, València: Universitat de València.
- Rodríguez Barcia, Susana (2008), *La realidad relativa. Evolución ideológica en el trabajo lexicográfico de la Real Academia Española (1726-2006)*, Vigo, Universidade de Vigo.
- Rodríguez Barcia, Susana (2016), *Introducción a la lexicografía*, Madrid, Síntesis.
- Sinònims* = Jané, Albert (³2015), *Diccionari de sinònims*, <https://sinonims.iec.cat/sobre.asp>.
- Soler i Bou, Joan (2006), *Definició lexicogràfica i estructura del diccionari*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Süselbeck, Kirsten (2008), “*Lengua, nación e identidad* en el discurso de la política lingüística de Cataluña”, in: Süselbeck, Kirsten/Mühlschlegel, Ulrike / Mason, Peter (eds.), *Lengua, Nación e Identidad. La regulación del plurilingüismo en España y América Latina*, Madrid/Frankfurt am Main, Iberoamericana / Vervuert, 165–185.
- Werner, Reinhold (2002), “Identidad nacional y regional de las palabras en los diccionarios españoles”, in: Fuentes Morán, M.ª Teresa/Werner, Reinhold (eds.), *Diccionarios: textos con pasado y futuro*, Frankfurt am Main/Madrid, Vervuert/Iberoamericana, 75–88.